

OPȚIUNILE STRATEGICE ÎN ALEGEREA PARADIGMEI DE FORMARE A FUNCȚIONARILOR PUBLICI

*Prodan-Șestacova Liubovi, dr.,
Academia de Administrare Publică*

SUMMARY

In this article, the author proposes to analyze two educational paradigms: humanist and sociocentric. The education system is currently undergoing permanent reforms, and often the reformers are only concerned with "what?" (Referring to study disciplines and content), "how?" (With reference to methods, techniques and tools for training / education) and forgets to answer the question "for what?" Thus, the choice of the paradigm presupposes giving a specific answer to this vital question that would outline the destiny of the training and education system for a certain period of time.

Key words: education, paradigm, humanism, sociocentrism, strategic option.

Secolul XXI a fost declarat de către UNESCO „secolul educației” [7]. Problemele și principiile educației și *formării profesioniștilor* în oricare din domeniile socio-economice au fost obiectul de cercetare pe parcursul întregii istorii a omenirii. Încă filozofii antici considerau că sistemul de educare și formare este cel mai important factor al dezvoltării socio-economice. Acest factor asigură *viabilitatea și eficacitatea societății viitorului*.

Științe ale educației au drept obiect de studiu *educarea și formarea personalității*. Deoarece educația este un proces complex, iar obiectul educației –

omul intră în raporturi multiple cu sine însuși și cu mediul său de viață, diverse domenii ale științelor educației abordează fenomenul educațional din diferite perspective. În același timp, societatea, recunoscând per ansamblu valoarea educației și a formării, atribuie acestor procese diferite scopuri în diferite perioade istorice. Scopurile și obiectivele educației și formării sunt dependente de condițiile socio-economice și politice ale societății în perioada respectivă, de cultura și moralitatea acestei societăți, de valorile vitale ale acesteia.

Până la începutul sec. XXI procesul de educare și formare este relativ stabil în expresia sa materială: clădirile instituțiilor educaționale, cărți și manuale, mijloace ale învățării. În celelalte manifestări ale sale, formarea este un fenomen intangibil, esența căruia reprezintă interacțiunea, schimbul, contradicțiile, lupta de idei, lansarea de ipoteze, elaborarea de concepte,

categorii, formarea de stereotipuri în gândire și activitate, dezvoltarea de cunoștințe și competențe. Acest caracter dinamic continuu servește drept premiză pentru schimbarea periodică a paradigmelor educaționale.

În acest articol autorul propune către analiză două paradigme educaționale: cea umanistă și cea sociocentristă.

Pentru paradigma umanistă sunt caracteristice următoarele principii: egalitate, dialogism, coexistență, libertate, unitate, toleranță. Figura centrală a paradigmei umaniste este personalitatea, astfel procesul de educare și formare este conceput drept crearea condițiilor / mediului pentru *autodezvoltarea personalității*. Principiile umaniste se axează pe interesele formabilului ca a unei personalități independente și presupun crearea condițiilor pentru realizarea potențialului acestei personalități, sprijinindu-se pe *valoarea demnității umane*. Această poziție nu exclude obiectivele de acumulare a cunoștințelor și de formare a competențelor, însă are lor deplasarea / schimbarea accentelor [6].

Pentru paradigma sociocentristă este caracteristică o abordare tehnocrată, orientată spre eficiență economică și utilizarea rezultatelor formării în interesele societății și a statului. Se pune accent pe competențele profesionale necesare la momentul dat societății, acestea constituind așa numita „comandă socială”. Sociocentrismul are la bază *valoarea utilității*.

Tabelul 1.
Unele trăsături distinctive ale paradigmei umaniste și sociocentriste în educare și formare

<i>Criterii de comparație</i>	Umanismul	Sociocentrismul
<i>Valoare centrală</i>	Demnitate umană	Utilitate
<i>Context</i>	Crearea mediului de educare și formare	Stabilirea standardelor de educare și formare
<i>Beneficiarul procesului</i>	Omul	Omul (direct) statul (indirect)
<i>Rolul personalității în relația omul – piața / economia</i>	Determinant	Determinat

Sursa: elaborată de autor

La etapa actuală, multe societăți / țări, inclusiv Republica Moldova, își modelează sistemele educaționale în dependență de „comanda socială”. Tot mai des observăm orientarea finalităților educaționale și de formare către cerințele pieței. Însă rădăcinile și raționamentele acestor „comenzi sociale”

nu întodeauna sunt studiate de către toți actorii ce participă la modelarea sistemelor educaționale și a componentelor acestora. În aceste condiții, cine alege paradigma educațională? Cine și cum *fundamentează* alegerea acestei paradigme?

Sistemul actual al formării a fost proiectat încă în sec. XVIII-XIX, atunci când în urma revoluției industriale statele naționale occidentale au organizat învățământul în masă pentru punerea brațelor de muncă calificate la dispoziția celor ce stăpâneau capitalul / resursele. Oare acum când se pune „în capul mesei” cerințele pieței nu tot acest scop se urmărește?

Totodată, multe elemente ce prezintă infrastructura sistemului educațional au rămas, practic, neschimbate pe parcursul zecilor de ani. Însă mediul politic, economic și cultural, în care activează acest sistem, s-a schimbat considerabil la finele sec. XX – începutul sec.XXI. Recunoscând schimbarea „regulilor de joc”, actorii din cadrul sistemului educațional încearcă să implementeze un șir de reforme ce ar putea să ajusteze sistemul la condițiile noi, lasând în urmă principiile formării caracteristice societăților industriale și adoptând principii noi, caracteristice societății post-industriale / informaționale sau „societății cunoașterii” [1, p.56].

Actualmente sistemul educațional este supus unor reforme permanente, și deseori reformatorii sunt preocupați doar de întrebările „ce?” (cu referire la disciplinele de studiu și conținuturi), „cum?”, (cu referite la metode, tehnici și instrumente de formare/educare) și uită să răspundă la întrebarea „pentru ce?”. Astfel, alegerea paradigmei presupune oferirea răspunsului anume la această întrebare vitală care ar contura destinul sistemului de formare și educare pentru o anumită perioadă.

Acest context este valabil per ansamblu pentru toate specializările și nivelele de educare și formare. În ceea ce privește specificul formării funcționarilor publici, acest context este valabil și în cazul lor din considerentele, că până la momentul dobândirii statutului de funcționar public, persoana este educată și formată în cadrul sistemului existent. Funcționarii publici în procesul de reformare a sistemului educațional poate avea o dublă ipostază. Pe de o parte, funcționarii publici, având capacitate de elaborare și implementare a politicilor în toate sferile socio-economice ale vieții, pot influența caracterul „comenzii sociale”, adică a celor cerințe care se pun în fața educației și formării. Pe de altă parte, funcționarii publici în

procesul formării continue / dezvoltării profesionale vor fi influențați de parametrii sistemului proiectat.

În opinia autorului, cea mai mare provocare în procesul actual de dezvoltare profesională a funcționarilor publici constă în depășirea situației când instrumentele tehnocratice și competențele necesare pentru utilizarea lor sunt considerate drept panacee în soluționarea problemelor publice actuale și în deplasarea accentelor pe formarea unui fundament valoric, pe dezvoltarea gândirii critice, independente și divergente. E timpul de abandonat gândirea „de șablon”, și de permis un acces liber a gândirii creative în spațiul public. La moment această opțiune (de implementare a soluțiilor creative în soluționarea problemelor publice) este limitată într-un mod dramatic de cadrul legislativ rigid în domeniul administrației publice.

În procesul dezvoltării profesionale formabilul nu trebuie să perceapă conținuturile activităților de formare ca adevărul în ultima instanță, ca ceva constant ce nu poate fi schimbat, ca „rețete” gata pentru aplicarea lor în practică. Fiecare lecție trebuie să fie înțeleasă ca *un îndemn la reflecție*, dar și la acțiune activă în relațiile funcționarului cu oamenii din preajmă, care îi solicită sprijinul la nevoie [3, p.30].

Educația pentru adulți și învățarea ar trebui să sporească abilitatea participanților de a învăța în mod eficient, încât rezultatele învățării să fie de durată lungă și să formeze o bază pentru învățarea pe viitor. Prin urmare, educația adulților are obligația nu doar de a preda conținutul, dar și de a ajuta formabilul să-și dezvolte metacogniția (abilitatea de a reflecta asupra felului de a învăța) și să-i prezinte instrumentele și tehnicile necesare pentru procesul de învățare autoorganizată. O sarcină importantă este de a crește motivația pentru a învăța continuu, de a dezvolta abilitățile de identificare, reflecție și îmbunătățire a propriului proces de învățare. Or, abilitatea de a învăța să înveți în mod eficient este un lucru necesar pe tot parcursul vieții [2, p.13].

Formarea adulților furnizează oamenilor cunoștințe, abilități, aptitudini, competențe și valori necesare pentru practicarea și avansarea drepturilor sale și preluarea controlului asupra destinului său. Totodată, formarea și educarea adulților este un imperativ pentru obținerea echității și incluziunii, pentru eradicarea sărăciei și construirea unei societăți echitabile, tolerante, durabile și bazate pe cunoaștere [5].

Adoptând aceste principii, funcționarii publici (și ceilalți adulți care sunt în procesul de formare) vor fi capabili nu doar să cunoască conținuturile oferite drept subiecte ale instruirii, ci să le analizeze critic și să genereze conținuturi noi, nu doar să utilizeze corect instrumentele și tehnicile propuse, ci să alcătuiască / inventeze instrumente și tehnici noi, nu doar să se adapteze condițiilor pieții, ci să creeze produse și piețe noi. Astfel, funcționarii publici nu vor avea o abordare reactivă față de condițiile impuse de mediul (fie intern, fie extern, fie organizațional, național sau internațional), ci vor adopta o abordare pro-activă de modelare a mediului de activitate.

Cu referire la abordare pro-activă, autorul dorește să sublinieze și un alt aspect al acestei dimensiuni: formarea funcționarilor publici nu trebuie să fie axată doar pe cerințele și specificul administrației publice actuale, or acești profesioniști trebuie să facă față unor provocări viitoare, deci trebuie pregătiți din punctul de vedere al cerințelor *societății și administrației publice viitorului*.

Actualmente, Strategia Națională ”Moldova 2020” prevede ”modernizarea sistemului educațional pentru a răspunde atât nevoilor individuale ale tinerilor, cât și cerințelor pieții de muncă” [4]. Astfel se încercă o armonizare a scopurilor abordării umaniste și celor ale abordării sociocentriste. Cât de posibilă este această îmbinare la etapa actuală de maturitate a sistemului educațional și cât de eficiente vor fi reformele realizate vor demonstra perioadele viitoare.

Fiind adeptul paradigmei umaniste la etapa actuală de dezvoltare a societății, autorul este conștient că aceasta nu are o valabilitate eternă. Mediul dinamic actual care aduce schimbări permanente în toate domeniile vieții umane (politic, social, economic, cultural ș.a.), potențiat de dezvoltarea explozivă a tehnologiilor, cu siguranță va sugera la o anumită etapă revizuirea paradigmei educaționale. Existența mai multor alternative, diversitatea opțiunilor este una din condițiile de stabilitate și durabilitate, pe când existența unei singure soluții (mai ales în lipsa resurselor) ar însemna o criză a sistemului. Astfel, anume diversitatea asigură flexibilitatea schimbării paradigmelor educaționale și de formare și selectarea celor mai eficace tehnologii de implementare a acestora.

BIBLIOGRAFIA:

1. Cristea S. Educația în societatea cunoașterii. Didactica Pro, nr.1 (47), 2008. pp.56-58

2. Curriculum globALE. Education for Everyone. Worldwide. Lifelong. DVV International, DIE, 2015.
3. Platon M. Metode și tehnici de instruire a adulților. Îndrumar pentru formatori. Chișinău: Ed. Valinex, 2007.
4. Strategia Națională de Dezvoltare: 7 soluții pentru creșterea economică și reducerea sărăciei, aprobată prin Legea Republicii Moldova nr.166 din 11.07.2012 pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova 2020”.
5. UNESCO International Conference on Adult Education, 6th edition, December, 2009.
6. Хорошева И.В. Ценностный подход в образовании. Disponibil pe http://horosheva65.ucoz.net/cennostnyj_podkhod_v_obrazovanii.doc accesat pe 04.09.2018.
7. World Conference on Higher Education. Higher Education in the Twenty-first Century Vision and Action. Paris, 5-9 octombrie 1998.